

פרוטוקול מס. 137/ג'

מישיבת ועדת הכספים שהתקיימה ביום ד', כ"ו באב
חשי"ד - 25 באוגוסט 1954, בשעה 8:30הנוכחים

י. גורי - היו"ר
י. בדר
ש. בז'ראנו
ק. לוז
ח. למדן
א. כהן
א. הרצפלד
ש. דיין
א. סטופ
מ. קלמר
ז. שפר

חברי הוועדה:

י. עילם - משרד העבודה
ט. טורוקר - אגף התקציבים

מוזמנים:

סדר היום

המשך הדיון בתקציב הפיתוח.

אני פותח את הישיבה.

היו"ר י. גורי:

ש. בז'ראנו:
ברצוני להציג כמה שאלות סביב נקודה אחת
המענינה אותי. ראשית, אני מבין כי מטרתם
של כספי הפיתוח המוקצבים לשכון היא גם להפעיל סכומים נוספים
לצרכי השכון. שאלתי היא מה הם הסכומים שתקציב פיתוח זה מפעיל לכל
מיני מטרות שכון.

שנית, הייתי מבקש האור בכתב על אחוז השקעות
המדינה והשקעות צבור בשנתיים או שלוש השנים האחרונות, בכל צורות הבניין
פרט לבנין יוצר, כגון מבני תעשייה.

לגבי אותה תקופה אני מבקש לדעת מהו היחס
בין ההשקעות הממשלתיות למטרות בנין, ובין כלל ההשקעות הממשלתיות.

שלישית, האם השכון העממי מבוצע לפי מכרזים,
ואם לא - מהן הסיבות המונעות את מסירת העבודה בשיטת מכרזים.

ש. דיין:
האם מיקום השיכונים החדשים נעשה בהתאם
למגמה של פיזור האוכלוסייה? הרושם שלי
הוא שממשיכים לצופף את הערים והעיירות גם לפי תכנית זו.

ביחס לסעיף של מוסדות צבוריים בישובי
עולים, בו נזכר שהסכום של 675 אלף לירות מהווה רק 30%, ברצוני
לשאול אם הכוונה לישובי עולים עירוניים או התיישבותיים? אם הכוונה
לתיישבות, הרי לא יוכלו העולים להשיג את שאר 70% הדרושים להקמת
הבנינים הצבוריים. כן אני מבקש פרוט לאלו מוסדות צבור הכוונה.

לשנו גם טעיף "בנינים אבוריים לגופים
שונים"; האם הכוונה להתיישבות הותקפה?

י. עילם:
הכוונה היא לטיוח שכונ הוותיקים שמספר
גופים לא הצליחו לסיימו בשעתו. הכנסנו
זאת בטעיף כהן כדי להבדיל שכונ זה משכונ עממי. שכונ הוותיקים אינו
פועל עוד.

ש. דייך:
האם ניתנות במסגרת תקציב הפיתוח הלוואות
למוסדות אבוריים בישוב הותיק?

מי אחראי לבנינים הנבנים בהתיישבות בכספי
הממשלה? כיצד קרה שהבנינים בשכונ העולים הנבנים על ידי משרד העבודה
נבנים בסדר גמור, ואילו הבתים הנבנים על ידי המחלקה הטכנית של הסוכנות
בנויים רק 14 אלף משפחות גרות כבר זה חמש שנים ללא מקלחות וללא
ברז מים בתוך הבית, ומצב זה קיים רק בהתיישבות, שם בנתה המחלקה
הטכנית של הסוכנות. כבר שנה וחצי ניתן תקציב להשלמת הבתים הללו,
והעבודה לא בוצעה עדיין. מדוע לא תהיה מחלקה טכנית אחידה הבונה
בכספי המדינה, שתהיה אחראית לבצוע משביע רצון?

א. הרצפלד:
אתמול שמענו שיש חכונת להקדיש 1500 מחידות
השכונ שבתקציב, לשכונ עולים שיגיעו מצפון
אפריקה. אהיה האחרון הכופר בצורך לתת לעולים אלה אפשרות של שכונ
קבע מיד, אך לא יתכן לעשות חכונה המתעלמת כלל מהמלצותיה של הועדה
שמונתה על ידי הכנסת לטיפול בבעיית היטול המעברות. התקציב של שכונ
עולים בנוי בהתאם להמלצותיה של אותה ועדה. אינני חושב שמשרד העבודה
הוא קומפניסט להחליט על דעת עצמו להפריש מתוך החכונה הכללית של
11,000 יחידות שכונ לעולים הישובים עדיין במעברות, 1500 יחידות
לעולים שצריכים לבוא בהתאם להחלטת הועד הפועל הציוני. אני מניח
שלצורך בצועה של אותה החלטה הועמדו ודאי הכספים הדרושים, ומתוכם
יש לממן גם את שכונם של עולים אלה, ולא על חשבון יושבי המעברות.

טעיף משקי העזר מטמטמ מדי שנה. יש להעביר
טעיף זה ממשרד החקלאות למשרד העבודה, שיקציב למשתכנים את הסכומים
שנקבעים, מיד עם כניסתם לבתים. במשרד החקלאות יש יותר מדי ענינים
גדולים, כך שענין קטן זה נשאר מקופח.

ה. למדן:
אם ניתנת כררה בין השאר יושבי המעברות עוד
שנה במקומם והכנסת העולים החדשים שיבואו
ישר לאזורי פיתוח, או המשך בדרך הישנה, הרי אני מעדיפה את המוצא
הראשון, אולם אני חוששת שגם העולים החדשים לא יוכלו במסגרת תקציב
זה להגיע כולם להתיישבות קבע באזורי פיתוח. מה צריך לעשות במסגרת
תקציב זה, כדי שאם באביב חבוא עליה ממרוקו, יהיה לעולים שכונ קבע
באזורי פיתוח?

ק. לוז:
האם יש נתונים על ההקף הכללי שלבניה המונעת
באמצעות תקציב הפיתוח, וכמה מחוסף
לכך על ידי הבניה הפרטית? אני מעוניין לדעת מה תקף ספער הבניה בארץ
במשך שנה אחת, ומהי ההכנסה הלאומית המושקעת בבניה.

שמענו מפי שר האוצר שמתכוונים להקים
3000 יחידות שכונ בכפר. אני רואה כאן סכום של 2,700,000 לירות לבניה
בהתיישבות בכלל, מזה 1,575,000 לירות לרשות החנועה מן העיר לכפר.
סכום זה מספיק לפחות מאלף חדר, כי החישוב הוא 1,600 לירות לחדר. היות
ורובם המכריע של אנשי העיר ההוצים לצאת לקבוצים הם דוקא בעלי משפחות
גדולות, הרי אלף חדרים יתנו לכל היותר 600 יחידות.

אינה נראית בעיני השיטה של השכונ בקבוצים
צעירים. לפי דעתי הקמת צריפים היא בזבוז, ואני חושש שיחזור באן
המשגה שנעשה בבניה במושבית. השפויצים שנדרשו אחרי כן ייקרו את
הבניה יותר מאשר אילו נבנה הכל מראש בצורה של שכונ קבע.

ש. סדרוקר :

בקשר לשאלה על משקי העזר, הרי בדרך על חמש שנים של תקציבי פיתוח אפשר למצוא פרוט, בו נאמר כי הטיפול במשקי עזר נעשה עד עתה על ידי קרן מושחתת שמומנה משלשה מקורות: בנק הפועלים, הסוכנות והממשלה באמצעות בנק הפועלים. עד סוף שנת 1953/54 הוטקעו בקרן 2,5 מליון לירות. בשנה שעברה הוטקעו 250,000 לירות ואילו השנה 200,000 לירות. הפעולות לא צומצמו אלא הורחבו, על ידי כך שחלק מן הולואות כבר חוזר לקרן, והיא משתמשת בכספיה אלה למימון נוסף. כן באה הרחבה על ידי כל מיני סוגי הדוכה באמצעות מגן דוד ירוק, או יחידה מיוחדת של המדור למשקי עזר, הכוללת 15 מדריכים ממשלתיים - פרט למדריכים היוצאים מטעם הסוכנות למושבים ולמשקים שעדיין אינם במסגרת משקי הביטוח, להם אחראי משרד החקלאות.

י. עילון:

תקציב משקי העזר רשום במסגרת משרד החקלאות. הקרן למשקי עזר מחנהלת על ידי גוף משותף של משרד החקלאות, משרד העבודה והסוכנות היהודית. פעבודה המקצועית מוכנה במשרד החקלאות וממומנת על ידי מבחינה ארגונית, ואילו הפעולות המאורגנות מומנו על ידי משרד העבודה מן התקציב הרגיל. עלי לומר לשבחם של העולים, כי הטרואל של תלום הולואות מאד גבוה אצלם, התשלומים שהם מחזירים נכנסים למחזור ומגדילים אותו. היה טוב אילו התווספו עוד 50,000 לירות או 100,000 לירות, אך אין זה הכרחי. אין פעולת הקרן מצטמצמת בגלל בעיה כספית. הקרן מצוידת גם בחומרים, והעניין כולו מחנהל יפה.

מספר היוצאים מן המעברות להתיישבות הוא מספר משוער, ולא המספר שצריך היה ללכת לפי קנה המידה שקבענו בהתחשב עם גילן של האיש, מצבו הבריאותי והמשפחתי. כאן ישנה הערכה מציאותית, מעין פשרה בין הרצוי ובין מה שאפשר לקרות שאמנם יקריים. לפי קנה המידה שקבענו מגיע מספר המסוגלים לצאת להתיישבות ל-4000-5000, אך יש להניח שגם המספר שאנו נקטנו בו עדיין גדול מדי.

המוטג של 5000-6000 משפחות ממדוקו, מקורו במחלקת העליה והקליטה של הסוכנות היהודית, של פי קנה מידה מסויים. מספר זה נקבע על פי הנתונים שם, ולא כאן.

הועלתה שאלה נוספת, מדוע מוקמים שכונות על אדמה חקלאית או חקלאית למחצה, במקום שיוקם על החולות. קודם כל, יש גרסא שגם החולות אינם אדמה מתה מבחינה חקלאית, אלא שלפי שעה אין מחייב אותן כהלכה. כדי להקים שכונות על חולות, יש צורך בעבודות פיתוח יקרות מאד. זה גם מחייב שיטה של בנין בבתיים גדולים, ולא כפי שבנינו עד כה. אולם גם אם נגיע למסקנה שיש להתגבר על המכשול הכספי העצום, מתברר שיש עוד גורם מונע, מספיק כשלעצמו: הצבא מחזיק בחולות מבתיים ועד אשדוד לצורך תמרוניה ואימוניה. נוסף על כך, הפיסת אדמות חקלאיות אינה פוגעת בניצולן החקלאי, לפחות באופן חלקי. בכל המקומות הקרובים לירושלים, מוקמים משקי עזר מן הרגע הראשון. במידה מסויימת גם הלכה ההתפחות בשלבים הראשונים לפי תנאים שהוכתבו לנו ולא היתה לנו שליטה עליהם. זו בעיה מאד מורכבת, ולא אכניס אתכם כעת בסוגיה זו. אודה רק כי בשנת 1949-1950 לא היתה כל אבחנה ונוצרו כמה עובדות שפגמו במידה ידועה, אולם מזה שלש-ארבע שנים יש הקפדה שלא לפגוע באדמה חקלאית. ישנה מקרים שהשכון מסת דוקא את העניין החקלאי, כפי שנוכחנו בקסטל-למשל.

לשאלותיו של חבר הכנסת דייקן, הרי ב"דברי ההסבר" מצוי פירוט חכנית השכון בארץ. המגמה של פיזור האוכלוסייה במסגרת מתן שכונ קבע לתושבי המעברות, ניתנת לפתרון רק במידה קטנה מאד. להוותנו התרכז מספר גדול מאד של עולים על יד חיפה, תל אביב ושאר ערים ומושבות, אם כי אין לכך כל הצדקה כלכלית או מדינית. עולים אלה בחלקם משתרשים ולחלק אחר נדמה כי הם כבר מושרשים, ואינם מוכנים לזוז ממקומם. העברתם של אנשים אלה, אפילו לא לצרכי התיישבות, כרוכה במצבים חמורים מאד. על כל פנים, מגמת החכנית לשכון קבוע היא להגביר את הפיזור במידה המכסימלית הניתנת לביצוע. אולם אם רוצים לקיים את ההודעה על פיסול המעברות עד שנת 1955, ככתבה וכלשונה, פרוש הדבר מפתח סכויי הפיזור, גיבוש המצב הקיים ומתן קביעות לו. לא זר בלבד שאנשים לא יסכימו חוץ תקופה זו לעבור מן המרכז לגליל או לדרום, אלא אפילו לא

יעברו מקרבתה של העיר למקום קצת יותר מרוחק ממנה. ברמת השרון, למשל, התרכז מספר רב מאד של עולים ואריך יהיה לבנות השנה למעלה מאלף יחידות דיור. לפני כמה זמן התארגן שם בהשפעת אנשים מן "הכפר הירוק" גרעין של למעלה מ-60 משפחות שהסכימו לצאת לשלשה כפרים בסביבת אשדוד. הם סיירו כבר בשטח וקבעו לעצמם כל דבר. אולם בא מישהו ואמר להם: למה לכם ללכת לאשדוד? ממילא יבנו לכולם בתים ברמת השרון! המשפחות התחרטו ואיש אינו רוצה לזוז עוד. איני יודע אם מוסמכים להחליט כאן על הקמת שכונ ברמת השרון לכל המשפחות המצויות שם, או שאנו מוסמכים להחליט על צמצום הבניה במשך הירון, כדי שאותן משפחות וצאננה בכל זאת להתיישבות. אין ברמת השרון אפשרות של קיום ופרנסה. די אם יבנו כרגע רק 500-600 יחידות. אנו רוצים לבנות שכונות בחלטה, בצפת, בטבריה העילית, בבאר שבע, בחרשיחה ועוד מקומות דומים, אך איננו יכולים להוציא עבודה זו לפועל בגלל המחסור בפועלים, ואילו אלה היכ ליה לעבוד בכך יושבים כולם ברמת השרון, בחיריה, בחל אביב, ובחיפה ואינם רוצים לזוז. היו שנים, מ-1949 עד 1952 בערך, כאשר היתה התרוצצות בין הבניה הפרטית לבניה הצבורית למען השגת חמרי בניה שכמותם היתה מוגבלת. כיום לא החומר הוא הגורם המכריע, אלא כוח האדם.

הועלתה כאן שאלה מדוע משרד העבודה בונה טוב, ואילו המחלקה הסכנית, הגונה בהתיישבות, בונה בנינים גרועים. האמת היא שאגף השכון של משרד העבודה בנה רע מאד, כשם שהסוכנות בנתה רע מאד. כולם בנו רע מאד בשנים 1949-1952. קלקלו כאילו להכעיס כל דבר שנשנה. לא אכנס עתה לפרוט מי אשם בכך, אם הקבלנים, הפועלים, המהנדסים או גורמים אחרים. זה היה צרוף של גורמים. חיפשו את הזול, את הקל והמהיר ולא הקפידו על טיב. כי מה שנבנה בארץ באותה תקופה בנוי רע. מי שנכנס היום לבנין גדול שנבנה במשך תקופה זו, יראה בגנין שכבות המעידות על תקופות של בניה, כמו שכבות ארכיאולוגיות המתגלות בחפיקות. אפשר לראות סמנים אלה אפילו בגנין הועד הפועל של ההסתדרות. הסיבה נעוצה בהלך רוח ששרר אז בכל שטח הבניה. מהתחלת הבניה של השכון העממי, הוחזרה לארץ חרבות הבניה. השכון העממי היה הראשון שהבליט זאת, והתברר כי אפשר לבנות טוב ואין זה עולה יותר ביוקר. בית שנבנה ב-400, 500 או 550 לירות ועשיו צריכים לעשות בו תקונים ולהוסיף קצרה ומקלחת, עולה לא פחות מבית שנבנה טוב מלכתחילה. זה כשנתלים שגם אותה מחלקה סכנית של הסוכנות בונה אחרת מאשר בהתחלה. כיום מוציאים מקבלן בינוני יותר מאשר הוצאנו אז מן הקבלן הטוב ביותר. אולי זוהי הסיבה שבגללה צומצם קצב בנין היחידות בשנתיים האחרונות, והמספרים האבסולוטיים נמוכים יותר משהיו אז. היום מקפידים בתכנון, בטיב, בגודל הדירה וכן נעשים שקולים מוקדמים להרחבה.

אשר למקלחות ולסידורי מים בתוך הבתים, הרי בקביעת הפרטים בשעתו הוחלט שהמשלה מקציבה את מחיר הבית ואילו הסוכנות נותנת את סידורי המים בתוך הבית כחלק מסדורי המים החקלאיים. כבשטחים אחרים, נאחזו גם כאן באיזה קוריאוז שבשכון של תימנים כיסו את בתי הכסא והשתמשו בה למטרות אחרות, והחליטו שמכאן ואילך אין בונים את השרותים הסניטריים בתוך הבתים. בסיכום, נערך סקר ונתגלה שחסרים 14 אלף אלמנטים סניטריים. אולם זה כמה זמן בונים כבר בתים רגילים ומסודרים, מותאמים לגודל המשפחה. בבניה של השנתיים האחרונות יש גם דירות רבות בנות שלשה חדרים. כיום אין כבר הגדל בין בתים הנבנים על ידי המחלקה הסכנית ובין בתים הנבנים על ידי אגף השכון.

אשר לסעיף הבנינים הצבוריים בכפרים נחתי אחמול באור על האופן בו אנו מקווים להגשים תכנית זו, אלא אם ועדת הכספים תקבע שאין זה ליגלי ויש להפסיק אותה. הגשמת התכנית פזורה על יותר משנת תקציב אחת, הפעולה נעשית במרוכז; בכל מקום שהדבר ניתן מבחינה טכנית, מתחילים לעבוד. הסכום המוקצב במסגרת תקציב זה מטמם פדמי מחזור. החומרים נלקחים מן המלאי שבידינו ושאר המימון נעשה על ידי אשוראי של הק לן והלואה מקרן הביטוח של פועלי הבנין. אם לא יקום מישהו כנגד הלגליות שבדרך זו - ואני סבור שלא יקום - הרי זוהי הדרך בה ניתן לעשות בניה טובה ומחוכנת. שום מוטב גרועי מן המסומנים פה לא יעוכב משום שהתקציב מכסה רק 30%-40%. שאלה אחרת היא אם כל מה שמסומן כאן, בין בתחום התיישבותי ובין בתחום שכונ עולים, יהיה מוכן לכל פרטיו בבת אחת.

ז. שפר:

אם ינוצלו כל המקורות האלה, מניין יקח מקבל הדירה את 50% הנותרים שצריך להוסיף

ל-1600 לירות ליחידה?

י. עילם:

אותה קרן פועלי בנין תתן הלוואות גם לצד זה וגם לצד השני. כן יוכל לקבל אשראי מבנק הפועלים, מ"כיצור" ועוד. אמנם יש צורך בשילוב כמה גורמים, אך לגורם העצמי צריך להיות גם כן הכוח לשמש יסוד. אני סבור שהממון פועל ובונים לא מעט. הקצב אולי שונה, אך כל עוד לא נגיע למסקנה שעל הממשלה לשאת ב-100% של הוצאות הבניה, העניין לא יהיה קל, השכון לאנשי התנועה מן העיר לכפר משביע רצון בדרך כלל, פרט לכמה מקומות.

הבניינים הצבוריים המסומנים כאן, נכנסים לשלב בצוע במידה ונעשות ההכנות והתכנון. יש להוסיף לפרוט הנמצא בחוברת גם בניית כיתות מקרן משוחפת למשרד העבודה ולמשרד החנוך והחרבות, ויתכן שאפשר יהיה לשחרף עוד גורם להרחבת הבניה. אנו שוקלים כעת אפשרות של בניית בתי-ע-אזוריים. הבניינים המסומנים כאן, ונוסף לכך כיתות בהיקף של 75,000 לירות, נמצאים בטלב של הכנה וביצוע; בנייני העם האזוריים הם עדיין בחינת תכנית הסעווגה שקול. הקמת בנייני הצבור מהווה חלק אינטגרלי של הקמת יחידות השכון במקום. עיכוב נוצר כאשר יש צורך להוסיף בנין יחיד בישוב שהקמתו כבר נסתיימה בו. בסוף שנת תקציב זו לא יהיה עוד אותו מצב דל כפי שהוא קיים כיום. בכפריה השוני יפוזרו כמה מאות יחידות בנין למטרות שונות. בחלק מן הכפרים מכינייה מגושי משחקים, גינות נוי ליד בתי הספר וכד'. אני מניח ואני בטוח שאם נרצה לסקור בשנה הבאה את מעמד הפיזי של הכפרים, נראה שהם במצב שאינו מצדיק כל התרגשות. בתכנית זו יש גם תוספת 3,700 חדרים לבתיים קיימים - 1000 חדרים תוך התשתפות המשתכן, והשאר בלי השתתפותו. נוסף לכך תיפתר בעיית המים בבתיים - המקלחות והקערות. לישובים בספר יוסיפו גם תריסים על כל הפתחים, ולגבי חלק משאר הישובים יוסיפו תריסים באופן חלקי, כלומר לצד הגשם וכד'. זוהי פרוגרמה של שנתיים-שלוש שנות תקציב, תוך ריכוז המעשה בשנה וחצי.

חבר הכנסת לוז שאל להקף הכללי של הבניה. שכון העולים, השכון בהתיישבות, השכון העממי, שכון צבא הקבע - כלומר כל אותם השכונים המובעים גם השתתפותו של המשתכן - מעלים מתוך הצבור שכום של 20 מליון לירות. חלקם של העולים בסכום זה מגיע למליונים אחדים. יחד עם ההקצבה הממשלתית מגיע הקף הבניה הזאת ל-50 מליון לירות בערך. הבניה הפרטית הגיעה גם כן לממדים עצומים, אם כי מספרים מדויקים לא אוכל למסור עכשיו ללא בדיקה.

אשר לבניה בקבוצים, צריך להתעלם מאותה הגבלה של 30%-35%. הבניה בחנוצות היא בידיהן, ויש תנועה זריזה יותר ותנועה זריזה פחות. לכולן ניתנת האפשרות מצדנו להגשים את הבניה בצורה מסודרת, על ידי תוספת חומרים מחוץ לסכומים שישנו בתקציב וכד'. לדעתי הקמת צריפים אינה רצויה לנוף הארץ, גם לא ליד ערים ומושבות. רצינו להציע לקבוצים לקבל מספר בתי עץ מוכנים מחוץ-לארץ. תחילה לא קבלו הצעה זו באהבה, אבל אחרי כן חל שנוי. לפני שבועיים הגיש המרכז החקלאי רשימה של כמה מאות צריפים שהקבוצים מעוניינים לקבל, אולם אגף השכון כבר העמיד אותם בינתיים לרשות העליה מתוונים.

חשבתי כי הבאורים שנחתי אתמול הניחו את דעתם של חברי ועדת הכספים בקשר לתכנית להעביר לרשות יהודי מרוקו מן היחידות המיועדות לשכונת של אחרים. אין זה שייך כלל לבזור על התקציב. כדי לבנות 11,000 יחידות, צריך ראשית כל לבנות כמעט לכל עולה את יחידת הדירור במקום בו הוא יושב עכשיו, כלומר על פי רוב במקומות בהם אנו רוצים לעודד קצת דילול האוכלוסיה. כן בניה במקומות שאם יפורקו בהם הבדונים, ירוכז בהם כל כח האדם שבעבודות בנין, ואי אפשר יהיה להשיג קבלן, מהנדס או פועל בנין. ובעיקר שהמדובר על אזורים בהם ישנה בניה פרטית מקיפה שלא היתה כמותה בארץ. על ידי רכוז זה של כח האדם המקצועי והטכני באזורים אלה, לא תהיה כל אפשרות של בניה באזורים שאנו מעוניינים בהם יותר. כחוצאה מצעד כזה, אפילו אלה שהיה בדעתם ללכת לאזור אחר, כבר לא יעשו כן. אנו רוצים לבנות 11,000 יחידות, ו-7000 יחידות נמצאות כבר בעבודה, על יסוד ההנחה שהכנסת תאשר את התקציב. צריך להכניס לעבודה עוד 4000-5000 יחידות מקבוצה זו. מבחינת התכנון, הכנת השטחים וכד' אתם רואים שישנם וכוזים, וגם אין

מצליחה להכין את הכל בעת ובעונה אחת. מבחינה אובייקטיבית לא נוכל להתחיל בכל 11,000 היחידות, גם אם נרצה. מבחינה טכנית-מעשית, נוכל להתחיל להקים קרוב ל-3000 יחידות במועד מאוחר, שהוא כבר על תחום התקציב החדש. מה טעם להתזיק דיספוזיציה של יחידות כאלה, להתחיל בהן בינואר פברואר או מרץ, בו בזמן שקיימת שאלה של תוניס ומרוקו, ואנו רוצים שהעליה משט תלך ישר להתיישבות או לאזורי פיתוח. אם נראה איך באר שבע יכלה לקלוט במשך שנה וחצי כאלף משפחות ואפשר להתחיל לבנות שם מחר 500 בית, צריך להגיד: לא, אנו נחזיק את הדיספוזיציה על יחידות אלו עד פברואר או מרץ, ובינתיים נבקש מן האוצר תוספת, והאוצר יבקש מועדת הכספים לאשר לו תוספת זו וכו'. דומני שההגיון והאחריות האלמנטריים מחייבים לעשות את כל השנויים לפי העניין. אין הכוונה לקחת משום אדם; זה בגדר דרכי ההגשמה בצרוף כל מיני שיקולים: לא ליצור צפיפות במקום אחד כך שלא יהיה כח אדם למקום שני, לא ליצור אטליה במקום אחד כדי שלא יקשיבו לאלה המציעים לאנשים ללכת להתיישבות, וכדי לקדם במידה מסוימת את הבניה באזורי פיתוח והתיישבות. העיכוב היחיד בקצב הבניה בקבוצים שהוא אטי יותר מן הרגיל, נגרם בגלל חוסר כח אדם מקצועי בבניה וקשיים אחרים מסוג זה, ולא בגלל חוסר תקציב. במרחקים אורכת הקמת כל יחידה יותר זמן, כי קשה יותר לארגן את העבודה. אם אני נושא באיזו שהיא אחריות, איני חייב ללכת עם הזרח, עם הסטיכיה, עם המקריות, רק משום שיותר קל לבצע תכנית בניה במקומות מרכזיים. לכן החלטנו להוציא מזמן מה מחוץ מסגרת זו 1500 יחידות שתיבנה עכשיו, כך שבפברואר נוכל להגיע לעולים בחים מוכנים באזורי פיתוח - במקום יחידות שממילא יכולים היינו להקימן רק החל מפברואר או מרץ. לא זו בלבד שאני חושב שאין מקום לטענות בשטח זה, אלא שיש לראות זה כקורקטיב מציאותי מן הנכונים ביותר.

גם בדבריו של חבר הכנסת הרצפלד היתה סתירה בולטת. מצד אחד הוא אמר: הנה, רוצים דוקא בעיר ולא רוצים ללכת לקולונייה! אך מה לעשות אם קולונייה עדיין אינה מוכנה לבניה? אילו היתה קולונייה מוכנה, היינו מקימים שם בתיים; אולם אני מודיע שקולונייה אינה מוכנה. דעתי היתה שמבחינה עקרונית אין לבנות בירושלים עצמה יחידות דיוור לאותן 600-700 משפחות. מבחינה בטחונית, כלכלית ואפילו דמוגרפית, לא חשבתי שנחוץ לצופף גם אותם בלב העיר, בשעה שהמבואות ריקים מאדם. גם מעגל העבודה בירושלים, אותו אנו מפרנסים באופן מלאכותי, מחייב הוצאתם של אנשים אלה לאזור. באזור ירושלים נוטעים, עושים דרוג, מכינים את הקרקע, יוצרים אפשרויות פרנסה וקיום. למעלה מאלף אנשים נשלחים על ידי הלשכה לעבודות כאלה. מאחר שהבנתי שאין להוביל את כולם אל מחוץ לעיר, אמרתי שנבנה השנה את מחצית הכמות הדרושה בעיר. אך כאשר באו היריות בירושלים, נחרד הישוב כולו וכמובן גם הם, ואין לי תחוקף לומר להם: חכו עד לשנה הבאה, ובינתיים יירו עליכם. הייתי מוכרח להגיע למסקנה שצריך לחטל בעיה זו במרוכז. אבל הקסטל אינו מוכן; דיר יאסין מאריך הסקעה של לפחות מליון לירות להכשרה, להובלת מים וטלילת כבישים, בטרם אפשר לגשת לבנות בית אחד. ואם משקיעים מליון לירות, הרי צריך לבנות שם לפחות 500-600 יחידות ופרוש הדבר - לא בשנה זו. המושג הנכון של פיזור ירושלים, לצערי אינו יכול לבוא על ספקו במעמד זה. קולונייה אולי תחכה ליהודים אחרים - ואולי לאותם רווקים היושבים בתלפיות. בינתיים יקימו משפחות ואפשר יהיה לומר להם: אם אתם רוצים בדירה, תוכלו לקבל דירה בקולונייה; אם לאו - חשבו בבדוניהם.

מספר שכונות נבנו מבלי להתחשב בהכנות הדרושות לבנין ערים. אני מכנה אותן "שכונות שגאל". באזורים הרריים זו שאלה לא פשוטה. צריך לתכנן את הבית באופן מתאים, וגם רוצים שתהיה חלקה על יד הבית. עובדה היא שזה מתקדם לאט והעניין אינו מוכן. במקום להתחיל את הבניה בחפזון בחודש ספטמבר, מוטב וגם זול יותר, להתחיל אותה במרץ.

אשר למכרזים, הרי העבודות בשכונ העממי ובשכונים אחרים נמסרות לקבלנים על פי מכרזים. המכרזים אינם פומביים, אלא נערכים בקרב הקבלנים הנראים לנו כמוסמכים. הם מוזמנים לפי רוטציה ולפי טיב העניין. אנו גורסים תוצאה של מכרז כאופייניים לתנאים מסוימים. לפי ההצעות מזמינים מאה בתיים, וההסדר יכול לחול אחר כך על 500 בתיים או יותר, בכל האזור. זוהי השיטה שלנו. היא שיטה נכונה ופועלת בסדר.

היו"ר י. גורי:

ענין זה חוזר כמה פעמים בדוחים של מבקר המדינה. בדוח מס. 4 מציין המבקר שמתוך הקף של 24,500,000 לירות שהוצאו לצרכי זכרון, רק על שליש מן הסכום נמסרו העבודות לפי מכרז, ואילו היתר כנראה לפי השיטה שהוטברה כאן על ידך. הרושם הוא שלא בכל המקרים הדבר היה הכרחי, ביחוד אם נקח בחשבון מה רבה חשיבות השמירה על עקרון המכרז מטעמים של טוהר המדינות. מבקר המדינה מציין כי ברשויות המקומיות המצב בענין זה מאד לא מניח את הדעת, ויש עבריינות רבה על עקרון המכרז.

י. עילם:

במידה ומותר לי לדבר על דוח מבקר המדינה לשנה הבאה, הרי אני יכול להודיע שלא יצוין בו שום דבר בשטח זה, שמבקר המדינה יחלוק עליו. סיכמנו עם מבקר המדינה שיטה מוסכמת וערוכה לפי העקרונות שהוא עומד עליהם בשטח זה. קבלנו את הדברים שנכללו בגדר ההערות שלו. אין זאת אומרם שאם יהיו פגמים בעבודתנו גם לפי שיטה זו, שהוא לא יציין אותם, אולם נושא זה של שיטת מסירת העבודה בא על פתרוננו המציאותי והמניח את הדעת.

היו"ר י. גורי:

הוועדה טיכמה שבמידה ומסתבר מתו באורי שר האוצר יש הכרח לסטות מעיקרון המכרז, צריך להחקין הלכה הקובעת באופן כללי מתי צריך ואפשר לסטות מעקרון זה.

י. עילם:

אם זה נחוץ ורצוי, אני מוכן להמציא ליושב-ראש ועדת הכספים את הנתונים בשטח זה.

א. כהן:

האם המדובר על סיפוק תביעות הטיב, היושר וכד' או גם על חלוקה צודקת בין כל מיני

גורמים?

מ. קלמר:

ידוע לי שחברה קבלנית מסוימת הגישה הצעה זולה יותר מחברה אחרת, ולכן המכרז בוטל ונמסר מכרז חדש, כדי שאותה חברה אחרת תוכל לקבל אותו.

י. עילם:

הסדר זה כולל קחת כל האחדת שיטת מסירת העבודה על ידי אגף השכונן, על ידי עמידר, על ידי המחלקה הטכנית של הסוכנות ועל ידי מע"ץ - כלומר מסלול אחד ויד אחת מבקרת לכל הבניה היונקת ממקורות אלה. נקבע לכך גוף עליון, וכל הדרוש למהלך חקין.

א. טרופ:

אין זה סוד שבצבור מסויים ישנה התמרמרות גדולה על אופן חלוקת העבודה. הם טוענים שבמשך השנים חלק הארי של של הבניה נמסר תמיד לחברה אחת. לפעמים זורקים אי אלו פרורים למכרזים צבוריים, ולפעמים אפילו זה לא. היות ולפי דעתי אין נוהג זה לפי האינטרס של הארץ, כואלחשוב על דרך אחרת, כי במוקדה או במאוחר לא תוכלו להמשיך בשיטה זו.

שנית, אמרת אתמול בהראאתך שתכסה חלק מהתקציב הזה מתוך תקציב השנה הבאה. לא הבנתי כיצד זה יתכן.

י. עילם:

מאחר שהבניה אורכת מינימל 8 חדשים והבצוע נעשה שלבי-שלבים, הרי גם לולא היה כל מעצור כספי, אי אפשר היה להגשים את התכנית הזאת בפחות מ-18 או 21 חודש. על כן אנו מסמנים מראש את כל האובייקט ומחחילים בבצוע השלבים הראשונים. אם בתקציב החדש לא יוקצב שום דבר לשכונן, יהיה חלק מן הבתים גמור, ואילו חלקים אחרים יימאו בשלבי גמר שונים. לפי הנסיון מוטב להתחיל בבצוע המסגרת הרחבה, מתוך הנחה שבם בשנה הבאה יהיה תקציב למטרה זו. אם רוצים לגמור את התכנית, מבטיחה דרך זו את הענין בשלמות.

הוצפלה טען שניתן מעט למשקי עזר. בכל

מקום שהדבר אפשרי, מקימים משקי עזר מיד עם הקמת יחידת הדיור, בין על שטח קטן יותר ובין על שטח יותר גדול. עד היום גמרו בארץ למעלה ממאה אלף יחידות קבע, מתוך זה 30 עלף בהתיישבות. הוא באזורי מושבות ואזורי פיתוח. מתוך אותם 60 אלף, יש לשני שלישים משקי עזר. לא בכל המקומות ניתן להקיט משק עזר; ישנם משקי עזר על חצי דונם, על שלמה רבעי דונם. על דונם וגם על דונם ורבע. הויכוח על גודל

המגדש שיש לתת למשק עזר, הוא ויכוח לא פשוט. ישנן גרסאות שונות. אם נותנים למאה משפחות משקי עזר על דונם ומתברר שהוב החלקות מעלות קוצים, אין להטיק מכך עדיין שדשנלהקטין את השטח ליחידה. מאידך, אם רואים ישוב שבו ניתן חצי דונם לכל יחידה והכל מעובד בצורה אינטנסיבית, אין להטיק גם מכך שצריך להגדיל את היחידה. העניין הוא מאד אינדיבידואלי וחלוי גם באזור ובפרנסתם של האנשים, מידת תרבותם, חריצותם וכו'. עם מיצוט חשיבותם של הירקות, יש המתחילים להכניס גם עצי פרי ובעלי חיי למשקי העזר. חלדה, למשל, נבנ'ה על ידינו מתוך מגמה להקים עיירה חקלאית המתפרנסת על עבודה שכירה בחקלאות. השכונה הראשונה נבנתה לפי תכנית של משק עזר על שני דונם ליחידה. כאשר רצינו להשלים את הבניה שם התברר שהפיזור יהיה גדול מדי וכביד מאד על הקשר בחוף הישוב ללא כל אורך, העלינו הצעה לחלק את היחידות הללו ולהקים על כל יחידה של שני דונם יחידה שניה שתקבל שלש-רבעי דונם. הצעה זו לא נתקבלה בכל התנגדות מצד אנשי המקום. אין ספק שביבניאל צריך להקים משקי עזר, אולם ועד המושבה אינו רוצה לתת מים לשכונה, כי הוא רוצה להוציא את האנשים מהמקום. בחולון מוכרחים לבנות בתים של שתי קומות. האם כדאי בשביל משקי עזר אלה להעסיק פועלים בעבודת דחק שיובילו לשם אדמת חמרה הראויה לעיבוד? אני משאיר את ההחלטה בידי מישהו אחר. לשכונת בוורוכוב יש משקי עזר; היות זה נחשב רחוק, ומחר זה יהיה קרוב. הוכח שהחלקות הקטנות מכפיקות בהחלט, אם הן בידי משפחות חרוצות. בכל מקום שהבית הושלם וישנם תנאים מתקבלים על הדעת להקים משק עזר, עושות רוב משפחות העולים כל מעשה הדרוש כדי להכין ולפתח את משקי העזר, מבלי שהדבר יהיה תלוי בגודל החלקה. אסור לנו לבזבז קרקע. עוסף לכך, עד כמה שהחלקות גדולות יותר, גם פיזור השכונה רבש יותר, ובהתאם לכך גודלות הוצאות המים, החשמל, הכבישים וכו'. אסור לנו לגדוע את שרשי קיומנו. האם יתכן לטול ארבע קילומטר כביש בחוף כפר? מי יכול לשאת בהוצאה כזאת?

א. הרצפליד:

אני חושב שמיוחד לומר כי אני מנהל ויכוח זה מתוך הוקרה רבה לאגף השכון במשרד העבודה, אולם תביעותי הן תביעות מעשיות ולא תאורטיות. לאחר כל הדברים שנאמרו אני אומר: אל נבטל את משקי העזר! אני דורש בכל תוקף שיתנו בכל מקום משקי עזר, ולא פחות מחצי דונם.

אני מציע לממשלה וביחוד למשרד העבודה: תתחילו לבנות את כל 11 אלף היחידות, ועד ינואר אפשר יהיה לסיים את הבניה בכל המקומות. אני אחראי לכך שבמקומות שאין קרקע, יהיה קרקע. אני מדבר על השיטה, ואין לקבל את דברי כניגוד או כבקורת.

היו"ר י. גורי:

בישיבה שנקיים מחר, נסיים את הדיון בפרק זה ונמשיך בפרקים הבאים.

קבלת מכתב ממבקר המדינה, בו הוא מודיע לנו כי מינה לפי סמכותו שהוגדרה בחוק מבקר המדינה, את עו"ד י. הירש במקום מר רוזוליה שעזב את המשרד, כבעל סמכות שאפשר להעניק לו עדה הקירה. לפי טעין מיוחד בחוק מבקר המדינה, ניתנת סמכות למדינה למנות מספר אנשים לקבלת סמכות זו, והמינוי טעון אישור ועדת הכספים. מאחר שאין התנגדות, אני רואה את המינוי כמאושר.

לבסוף אני מקבל בברכה את חבר הכנסת שפר, שחזר להיות חבר בוועדת הכספים.

הישיבה ננעלה בשעה 11.00